

ALMANYA İNCELEMELERİ RAPORU

GİRİŞ:

Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonununun 27.11.1992 tarihli 4. toplantısında Almanya'nın Mölln kasabasında meydana gelen ve üç vatandaşımızın ölümü ile sonuçlanan saldırı olayından sonra, Almanya'da tırmanan ırkçı saldırganlığı ve vatandaşlarımızın güvenlik durumları ile temel hakları ve özgürlüklerine ilişkin sorunlarıyla ilgili temas ve incelemelerde bulunmak amacıyla Almanya'ya bir heyet gönderilmesine karar verilmiştir.

Heyet 4 Aralık 1992 tarihinde Almanya'ya hareket etmiş bir hafta süren ziyaret programını tamamlayarak 11 Aralık 1992 tarihinde geri dönmüştür.

HEYETİN OLUŞUMU VE ZİYARET PROGRAMI:

Heyet aşağıdaki Komisyon üyelerinden oluşmuştur:

Sabri Yavuz	Başkan	Kırşehir Mv.
Hacı Filiz	Başkanvekili	Kırıkkale Mv.
İbrahim Halil Çelik	Katip	Şanlıurfa Mv.
Cemalettin Gürbüz	Üye	Amasya Mv.
Faik Altun	Üye	Antalya Mv.
Ökkeş Şendiller	Üye	Kahramanmaraş Mv.
M.Fevzi Şihanlioğlu	Üye	Şanlıurfa Mv.
Mahmut Orhon	Üye	Yozgat Mv.
Ali Uzun	Üye	Zonguldak Mv.

Heyete ayrıca, Komisyon Sekreteryasından Müşavir Feride Eroğlu ile Dışişleri Bakanlığı'ndan Başkatip Kenan İpek, Almanya Büyükelçiliği'mizden ise Müsteşar Yardımcısı Hayret Yalav eşlik etmişlerdir.

ZİYARET PROGRAMI:

Bu ziyaret Almanya'da yaşayan Türklerin öncelikle güvenlik durumlarının araştırılması, sosyo-kültürel koşullarının AGİK standartlarına uygunluğunun değerlendirilmesi, aynı zamanda temel hak ve özgürlüklerinin kullanımıyla ilgili sorunlarının belirlenmesi yolunda genel bir çalışma başlatılması amacına yönelik olarak gerçekleştirilmiştir.

Bu nedenle de ziyaret süresi boyunca yoğun bir program çerçevesinde Alman yetkililerle ve Türk temsilcilerle görüşmeler ve toplantılar yapılmıştır.

Heyetimiz aşağıda isimleri belirtilen Alman Yetkililerle görüşmeler yapmıştır:

- Sn. SCHNOOR, Nordrhein-Westfalen İçişleri Bakanı
- Sn. GÖHNER, Federal Adalet Bakanlığı Devlet Sekreteri
- Sn. KASTRUP, Federal Dışişleri Bakanlığı Devlet Sekreteri
- Sn. LINTNER, Federal İçişleri Bakanlığı Devlet Sekreteri
- Sn. VOGEL, Federal Meclis İnsan Hakları ve İnsani Yardım Alt Komitesi Başkanı
- Sn. HACKMANN, Hamburg Serbest Şehri İçişleri Senatörü
- Sn. Prof.Dr.BULL, Schleswig-Holstein Eyaleti İçişleri Bakanı
- Sn. KLINGERT, Schleswig-Holstein Eyaleti Adalet Bakanı
- Sn. Dr. HECKELMAN, Berlin Serbest Şehri İçişleri Senatörü
- Sn. BORMANN, Berlin Serbest Şehri Adalet Dairesi Müsteşarı
- Sn. SCHWIERZINA, Berlin Parlamentosu Sorunları İnceleme Komisyonu Başkanı (Komisyon Üyelerinin de katıldığı bir toplantı yapıldı.)

Heyetimiz Köln, Hamburg, Kiel ve Berlin'de Büyükelçilik ve Başkonsolosluklarca düzenlenen ve Almanya'da yaşayan Türklerin oluşturdukları derneklerin temsilcileri ile vatandaşların katıldığı toplantılarda vatandaşlarla doğrudan temas kurarak, sorunları kaydetme olanağını da bulmuştur.

Ayrıca Düsseldorf, Neu-Münster ve Tegel Cezaevlerinde incelemeler gerçekleştirilmiştir.

GENEL BİLGİ:

Almanya Büyükelçiliğimizden sağlanan bilgilere göre;

1981 yılından beri sıkı bir şekilde sürdürülen yabancılar politikasına ve 1983 yılında çıkarılan geri dönüş teşvik programına rağmen Almanya'da yaşayan vatandaşlarımız toplamı 1 milyon 736 bin 636'dır. 5 milyon 625 bin 235 yabancının yaşadığı Almanya'da Türkler en geniş yabancı

grubu oluşturmakta (%32), Türk vatandaşlarını 681 bin ile Yugoslavlar, 557 bin ile İtalyanlar, 328 bin ile Yunanlılar ve 269 bin ile Polonyalılar, yaklaşık 150 bin ile İspanyollar ve yaklaşık 90 bin ile Portekizliler izlemektedir. Bu sayılara 1976 yılından bu yana Alman makamlarından iltica talebinde bulunan yaklaşık 200 bin vatandaşımız dahil değildir.

Türk nüfusun % 64'ü on seneden fazla bu ülkede ikamet etmektedir. Ancak bu insanların yalnız % 16.4'ü uzun dönemli ve güvenceli oturma hakkına sahiptir. Yine de son yıllarda Almanya'da evsahibi olan Türk vatandaşlarının sayısı artmıştır. Bugün 45 bin vatandaşımız Almanya'da konut sahibidir.

Vatandaşlarımızın Türkiye'ye dönüş eğilimi azalmıştır. Son yıllarda yılda 45.000 Türk çocuğu bu ülkede doğmakta, büyük çoğunluğu aile birleşmeleri olmak üzere yaklaşık 50.000 vatandaşımız Almanya'ya gelmekte, 35.000 kişi Türkiye'ye kesin dönüş yapmakta, sonuç olarak Almanya'daki Türk nüfusu yılda yaklaşık 60.000 artmaktadır.

Giderek kalıcı bir nitelik kazanan Federal Almanya'daki Türk toplumu, genç bir nüfus yapısına sahip bulunmakta, nüfusun üçte birini 18 yaşın altındakiler (560 bin), yaklaşık dörtte birini de 18-30 yaşlarındakiler (370 bin) oluşturmaktadır.

Bugün Türk işgücünün Alman ekonomisi içerisindeki yeri önemli bir düzeye gelmiştir. Türkler Alman sanayiinin kalkınmasına yalnızca emekleriyle katkıda bulunan işgücü olmanın ötesinde, iş sahası yaratmakta da aktif bir rol oynamaktadır.

Almanya'da yerleşik Türklerin sahibi oldukları irili ufaklı 35 bin işletmede yaklaşık 125 bin kişi istihdam edilmekte ve Türklerce her yıl 1200 yeni işyeri açılmaktadır. Çoğunluğu küçük aile işletmesi durumundaki bu işyerlerinin %42'si ticaret, %19,1'i lokantacılık, %9,2'si ithalat-ihracat sektörlerinde faaliyet gösterirken, %29,5'i muhasebecilik veya acentalığı, büfe, terzi ve oto tamirciliği gibi işlerle uğraşmaktadır.

Vatandaşlarımızın Almanya'da yaptığı yatırımların toplam değeri 7 Milyar DM'ı bulmuştur. Türklerin Alman bankalarındaki tasarruflarının 30 Milyar DM'a ulaştığı, Almanya'ya yılda 6 milyar DM civarında vasıtasız vergi ödedikleri, yılda 7-8 milyar DM tüketim harcaması yaptıkları, 4 milyar DM sigorta primi ödedikleri hesaplanmaktadır. Sadece Türk işçilerinin ödedikleri sigorta primleri ile bu ülkede 275.000 emeklinin ve 50.000 işsiz maaşları ödenmektedir.

Öte yandan özellikle iki Almanya'nın birleşmesinden sonra yoğunlaşan yabancı düşmanlığının sosyal düzeni tehdit eden bir boyuta ulaştığı gözlenmektedir.

Örneğin Düsseldorf Başkonsolosluğumuzca sağlanan bilgilere göre, Federal Almanya'da olaylar sıralamasında birinci olan Nordrhein-Westfalen'de 1 Ocak-30 Kasım 1992 tarihlerinde yabancılara yönelik 1.064 saldırı olmuştur. Bu sayının 1'i öldürme, 60'ı yaralama, 62'si kundaklama, 212'si mal zararı olaylarıdır. Olayların muhtemel sanıklarının %70'i 14-21 yaşları, % 27'si 21-30 yaşları arasında, geri kalanı 30 yaş üzerindedir. 1991 yılı içindeki saldırı sayısı ise 725 dir. Federal Almanya çapında ise 1992 yılında Kasım sonuna kadar 4.147 saldırı olayı belirlenmiştir.

GÖZLEMLER:

Almanya'da yaşayan vatandaşlarımız, Büyükelçilik ve Başkonsolosluk yetkililerimiz ile yaptığımız toplantılarda, Mölln olayının vatandaşlarımız üzerindeki etkilerini tespit etmek, tepkilerini ve taleplerini kaydetmek fırsatını bulan heyetimize, Alman makamlarından beklentilerin yanısıra Türk makamlarından da birtakım beklentiler olduğu ifade edilmiştir.

Heyetimizin Almanya'da gerçekleştirdiği çalışma sırasında, gerek Büyükelçilik ve Başkonsolosluklarca değerlendirilen, gerekse vatandaşlarca ileri sürülen yakınma konuları belli alanlarda yoğunlaşmaktadır.

* Uyum Sorunu:

Vatandaşlarımızın Alman toplumu ile uyum içinde yaşamaları eşit siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel haklardan yararlanmalarına bağlıdır. Bu konuda mevzuattan kaynaklanan bir takım sorunlar varsa da barış ve huzur içinde yaşayan bir toplum için 30 yıldan beri bu ülkede yaşayan Türk toplumunun da artık geçici ve yabancı statüden çıkartılması, sorunların çözümünde daha uzun vadeli arayışlara gidilmesi gerektiği bir gerçektir.

Vatandaşlarımız Federal Almanya'nın en üst düzey yetkilileri ve çeşitli politikacılarının açıklamaları ve Alman Kamuoyunun yabancılara destekleyen gösterilerine rağmen, Alman toplumunu, kendilerini kültürel benlikleriyle kabule hazır görmemektedir.

Alman toplumunun yabancılara kabullenme eğiliminin artırılması için gereken bilgilendirme ve yönlendirme çalışmaları, yabancılara ekonomiye katkılarını ön plana çıkararak reklamlardan öteye gitmemektedir. Oysa artan yabancı düşmanlığı dolayısıyla her zamankinden daha çok yabancı kültürleri tanıtan, değişik yaşam biçimlerinin nedenlerini açıklayan, milletler arasında karşılıklı anlayış ve hoşgörüyü güçlendirecek programlara ihtiyaç duyulmaktadır.

Kitle iletişim araçlarında, Almanya'daki yabancılara geldikleri ülkelerin önyargılı, dayanaksız ve insafsızca eleştirilmesi, Almanların yabancılara yönelik davranışlarını da büyük oranda etkilemekte, kendi ülkelerinde zaten kötü muameleye alışmış olduklarını düşündükleri yabancılara diledikleri gibi davranmakta herhangi bir sakınca görmemektedirler.

Oysa, arzu edilen, otuz yıldan beri Almanya'da yaşayan, çocukları Almanya'da dünyaya gelmiş, Almanya'da büyümüş ve eğitim görmüş olan Türk Ailelerinin Alman Toplumunun onurlu bir parçası olarak benimsenmesinin sağlanmasıdır. Faydacı ve yabancıların sadece ekonomiye ve mutfak kültürüne katkılarını işleyen bir yaklaşım yerine, vatandaşı olmasa bile, son otuz yıldır Alman toplumu ile her alanda kader birliği içinde bulunmuş, bu toplumun üyesi olarak kendisinden istenilen tüm yükümlülükleri yerine getirmiş olan Türk vatandaşlarının temel haklar ve özgürlüklerden Almanlarla eşit biçimde yararlanmasıdır.

Böyle bir yaklaşım Türk toplumunun sosyal ve kültürel açıdan Alman toplumunca kabulünü kolaylaştıracaktır. Üzülerek belirtmek gerekir ki, Federal Alman yetkililerin daha kapsamlı ve uzun dönemli bu yaklaşımı benimsemek niyetinde olmadıkları, vatandaşlarımız arasında yaygın bir kanıdır.

* Güvenlik sorunu:

Bir ülkeye gelmiş olan göçmenlerin o ülkede kendilerini güvencede hissetmemeleri halinde o topluma entegre olamayacakları, daha çok içlerine kapanarak kendilerini korumaya çalışacakları yadsınamaz bir gerçektir.

Halen, yabancı olarak görüldükleri bu ortamda, vatandaşlarımızın güvenlik kaygıları son olaylar dolayısıyla ön plana çıkmış bulunmakta, alınan tüm güvenlik önlemlerine rağmen Mölln saldırısının tekrarının önlenemeyeceği görüşü yaygınlık kazanmaktadır. Bu noktada, kısa dönemde alınacak önlemlerle gerekli caydırıcılığın sağlanması için aşırı sağ saldırganlara örnek cezalar verilmesi ve aşırı sağ grupların faaliyetlerine bir an önce son verilmesi büyük önem taşımaktadır.

Öte yandan vatandaşlarımız sadece aşırı sağ grupların değil, aşırı sola mensup terör odaklarının da tehdidi altında yaşamaktadır. Alman güvenlik makamlarının, Türkler arasında meydana gelmesi dolayısıyla, aşırı sol terör odaklarının baskı ve tehditle para toplama, haraç isteme faaliyetlerini yeterince etkin bir şekilde kovuşturmadığı inancı vatandaşlarımız arasında yaygındır.

Bu arada, aynı grupların Başkonsolosluklarımıza yaptığı ve ağır hasarlara sebep olan sayısız saldırıların cezasız kalmış olması, bu grupları cesaretlendirici unsur olarak görülmektedir. Bazı eyaletlerde polisin hazırlık oluşturması aşamasında, bazı eyaletlerde ise mahkemenin dava aşamasında şikayetçinin kimliğini karşı tarafa açıklamaması, vatandaşlarımızın bu terör grupları aleyhinde yetkili mercilere şikayette bulunmalarını engellemektedir.

* AT düzenlemeleri ile ilgili sorunlar:

Federal Almanya'da yaşayan vatandaşlarımız, hala geçici ve yabancı olarak görülmelerini ve bundan dolayı da Almanya'da siyasal hayata katılmalarına izin verilmemesini anlamakta güçlük çekmektedirler. İlk aşama olarak, Maastricht Anlaşması çerçevesinde AT ülkeleri vatandaşlarına tanınan yerel seçimlerde seçme ve seçilme hakkının kendilerine de tanınması istenmektedir. Böyle bir uygulama hem kendilerini toplumun ayrılmaz bir parçası olarak görmelerini sağlayacak, hem de siyasal yaşamda yer alarak sorunlarının çözümünde daha etkin rol almalarını mümkün kılacaktır.

Öte yandan, 1.1.1993 tarihinde AT ülkelerinde ortak sınırların kalkması ile birlikte AT ülkeleri vatandaşları serbest dolaşım ve yerleşim özgürlüğüne kavuşurken, bu ülkelerde yaşayan vatandaşlarımızın, AT içinde -bazı istisnalar hariç- ancak vize ile seyahat edebilmeleri vatandaşlarımızca, ayrımcı ve milletler arasında karşılıklı anlayışı engelleyen bir uygulama olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, Almanya'da belli bir süre ikamet eden Türk vatandaşlarına AT içinde serbest dolaşım hakkının tanınması yolunda AT mevzuatında gerekli düzenlemelerin yapılması için Alman yetkililerin ilgi ve desteği büyük önem taşımaktadır.

Almanya'da yaşayan Türk vatandaşlarının Türkiye-AT Ortaklık Konseyi Kararları ve Avrupa Sosyal Şartı'na istinaden sahip oldukları hakların uygulamaya konulmaması ve yetkililerin işbirliğinden kaçan tutumları, vatandaşlarımızı rahatsız eden ve ayrımcı muamele olarak değerlendirilen diğer bir yakınma konusudur. Bir üye ülkede dört yıllık yasal çalışmadan sonra Türk işçilerine ücretli bir işe serbestçe girebilme hakkı ve ikamet izni hakkının sağlanması, ücret ve diğer çalışma şartları bakımından Türk işçileri ile Topluluk üyesi ülkeler işçileri arasında herhangi bir ayırım yapılmayacağı Ortaklık Konseyi Kararları arasında yer aldığı halde "İş Yerini Koruma Kanunu" hükümlerinin uygulanmasında Türk vatandaşlarına ayrımcı işlem yapılması gibi konular bu alanda örnek oluşturmaktadır.

* Eğitim sorunları:

Eğitim alanında ilk ve orta öğrenimde iki dilli eğitim modeli benimsenerek Almanya genelinde uygulamaya geçilmemesi, din dersleri konusunda İslam Dininin esaslarını tüm öğrencilere aktaracak bir program düzenlemesi yapılmaması, Türk Kültürü konusunda genel müfredata ek ders konmaması vatandaşlarımızın yakınmalarına yol açmakta ve Alman öğrencilerle, Türk öğrencilerin birbirlerini daha iyi anlamasını engelleyici unsurlar olarak tanımlanmaktadır.

Ayrıca, bazı eyaletlerdeki istisnalar haricinde, Üniversitelerde Almanya'da doğup büyümüş ve eğitim görmüş Türk çocuklarına da Yabancılar Kontenjanından işlem

yapılması, Türk gençlerinin üniversiteye belli bir kota dahilinde alınması vatandaşlarımızca haksız bir uygulama olarak değerlendirilmekte, eğitimde fırsat eşitliklerinin zedelendiği ileri sürülmektedir.

Eğitim alanındaki diğer bir yakınma konusu da Türk çocuklarının yeterli derecede Almanca bilmemeleri nedeniyle özel eğitime muhtaç çocukların devam ettiği Sonderschule'ye gönderilmeleri oluşturmaktadır. 1990 yılı itibarıyla 23.923 Türk öğrencinin bu okullarda eğitim görmeleri düşündürücü olup çocukların Almanca'yı öğrenebilmeleri için yeterli sayıda anaokulu açılmasının desteklenmesi son derece yararlı olacaktır.

* Ayrımcı uygulamalar:

Alman Vatandaşlığına geçme işlemlerinin kolaylaştırılması ve bu imkanın ülkede belli bir süre ikamet unsuruna bağlanarak birinci, ikinci kuşaklar için de kolaylık sağlanması, geleceğini bu ülkede gören vatandaşlarımız açısından önem taşımaktadır.

Vatandaşlarımız günlük yaşamlarında Türk vatandaşı olmaları dolayısıyla karşı karşıya kaldıkları her türlü ayrımcı uygulamaya son verilmesini istemektedirler. Resmi dairelerde vatandaşlarımıza yönelik tutumdan başlayarak, gerek güvenlik makamları, gerek adli makamlar önünde eşitlik istenmektedir. Özellikle ceza ve tutukevlerindeki vatandaşlarımızın yakınmaları yoğunlaşmaktadır. Mahkumların ceza indirimine tabi tutulabilmesi için kendilerinden infaz müteakip Almanya'yı terkedeceklerine dair teminat yazısı alınması, mahkemelerce hapis cezasına hükmedilirken infaz müteakip sınırdışı işlemine başvurulabilmesine imkan tanımak için, takdir hakkı bulunan durumlarda cezanın alt sınırının uygulanması yoluna gidilmeyip beş senenin üstünde hürriyeti bağlayıcı cezalara başvurulması şikayetlerin ağırlık noktasını oluşturmaktadır.

İslam dininin gereklerinin yerine getirilmesini engelleyici uygulamalar ayrı bir yakınma konusudur. Örnek olarak, kurban kesimi konusunda hayvanları koruma mevzuatına binaen getirilen kısıtlamalar vatandaşlarımızca Avrupa İnsan Hakları ve Temel Hürriyetleri Sözleşmesine aykırı olarak yorumlanmaktadır. Bu konuda Musevilerle Müslümanlar arasında farklı uygulama yapılması ayrımcılık olarak değerlendirilmektedir.

GÖRÜŞMELER:

Heyetimiz Alman yetkililerle yaptığı görüşmelerde Almanya'da yaşayan vatandaşlarımızın bu ülkedeki yabancı düşmanlığına ilişkin tedirginliği konusunda ayrıntılı açıklamalarda bulunmuş ve bu konuda yetkililerin almayı öngördükleri kısa ve uzun vadeli önlemler hakkında bilgi almıştır. Ayrıca görüşmeler sırasında TBMM İnsan Hakları Komisyonu'nun kuruluş ve işleyişi hakkında da bilgi verilmiş

ve Almanya'da yaşayan yabancıların karşılaştığı ayrımcı uygulamalara ilişkin somut örnekler verilerek bunların düzeltilmesi talep edilmiştir. Vatandaşlarımızın yukarıda ayrıntıyla belirtilen sorunları gerek Bonn'da görüşülen federal yetkililere, gerek Nordrhein-Westfalen, Hamburg, Schleswig-Holstein, Berlin eyaletleri veya serbest şehirleri yetkililerine aktarılmıştır.

Federal yetkililer ve eyalet yetkilileri ile yapılan görüşmelerden edinilen izlenime göre sorunlara yaklaşımdaki farklılıklar genellikle parti çizgileri doğrultusunda olmuş, FDP ve SPD vatandaşlarımızın sorunlarına daha ilgili bir yaklaşım sergilerken, CDU klasik milliyet prensibini ön planda tutan bir yaklaşım göstermiştir.

Nordrhein-Westfalen (NRW) İçişleri Bakanı SCHNOOR (SPD) Düsseldorf'da yapılan görüşmede 1.1.1993 tarihinden itibaren AT'da ortak sınırların kalkmasını müteakiben Almanya'da yaşayan vatandaşlarımızın hiç olmazsa vizesiz seyahat imkanından faydalanması, Almanya'da liseden mezun olmuş gençlerimizin üniversitelere yabancılar kontenjanından değil, Alman kontenjanından girebilmeleri hususlarında elinden geleni yapacağını ifade etmiştir.

Bakan ayrıca, Almanya'da yabancı düşmanlığının gelişmesinden üzüntü duyduğunu, ülke politikacılarının yabancı düşmanlığının gelişmesine neden olan ortamın oluşmasını engelleyici önlem almakta geciktiklerini, Anayasa'da değişiklik yapılmasına karşı çıkararak yılda 750 bine varan ilticacılar konusunun uzun süreden beri ülke gündeminde kalmasına neden olduklarını belirtmiştir. Yabancı düşmanlığı suçları için eyalette savcılıklara bağlı olarak kurulan onyedü özel soruşturma ekibinde 500'ün üstünde kişinin görev yaptığını, çalışmalarının sonucu olarak 1000'in üzerindeki saldırıyla ilgili 363 sanığın tespit edildiğini, bunlardan 109'unun yakalandığını ve 107'sinin tutuklandığını belirten Schnoor, halen yargı önündeki davaların sonuçlandırılmasıyla cezai caydırıcılığın sağlanacağını vurgulamıştır. Schnoor ayrıca Almanlarla Türkler arasında anlayış ortamının yaratılması için okullarda ek eğitim, çeşitli merkezlerde de Türk kültürünü tanıtıcı sosyal içerikli programları yakında uygulamaya koymayı planladıklarını belirtmiştir.

Almanya'da bireyciliğin son yıllarda ön plana çıktığını, rekabete dayanan modern toplum anlayışının zayıflara ve uyumda zorluk çekenlere anlayışsızlığı beraberinde getirdiğini, şiddetin arttığını, gençlerin bir boşluk içinde olduğunu ve dünyanın bugünkü kargaşası içinde ezilerek yarın endişesi taşıdıklarını, birleşme sonrasında eski eyaletlerden yeni eyaletlere şimdiye dek örneği görülmemiş oranda yardım yapıldığını, bu gelişmenin doğal sonucu olarak gelirlerin etkilendiğini, sosyal sorunların parayla çözülmesi yolunun artık kapanmış olduğunu, insanlardan fedakarlık beklendiğini belirten Schnoor, refah

düzeıyü düşenlerin bundan yabancıları sorumlu tuttıklarını söylemiş ve son yirmi yıl içinde Almanya'ya yönelik büyük göçün de bunu etkilediğini eklemiştir.

İltica konusundaki tartışmanın yıllardır Almanya'da yaşayan vatandaşlarımızı ister istemez etkilediğini, aşırı sağ partilerin ve grupların sundukları reçetelerin ucuz çözümler öngördüğünü, bu çözümlerin konuyu derinlemesine incelemeyen kişilerce ve özellikle gençlerce çabuk benimsendiğini, yabancı düşmanı olayların faillerinin bu sebeple şiddete daha çok eğilimi olan onaltı ile yirmidört yaş arasındaki gençler olduğunu vurgulamıştır.

Schnoor yabancıları ilişkin konuları kamuoyu önünde tartışmamak konusunda partiler arasında mevcut bulunan anlaşmanın 1984 Bavyera Eyaleti yerel seçimlerinde bozulduğuna dikkat çekmiş ve bu konunun o günden beri işlenerek, kötüye kullanıldığını ve sonuçta bugünkü noktaya geldiğini belirtmiştir. Öte yandan kendi yetki alanına girmeyen konularda da kendisine verilecek notları memnuniyetle ilgili bakanlara ulaştıracağını ifade etmiştir.

Federal Adalet Bakanlığı Devlet Sekreteri Dr.Göhner (CDU Milletvekili) ile yapılan görüşmede, Mölln olayını takiben hükümetin gerekli emniyet ve adli tedbirlerin alınmasına öncelik verdiğini, Federal Başsavcının olaya el koymasının ve olayın faillerinin kısa zamanda yakalanmasının bunun en iyi göstergesi olduğunu, birçok eyalette savcılıklar nezdinde özel soruşturma birimleri kurulmakta olduğunu belirtmiş ve yabancı düşmanlığını toplum genelinde sosyal bir sorun olduğu yolundaki görüşlere katılmadığını ifade etmiş ve sorunun kaynağını kabul edilemez seviyedeki ilticacı sayısına bağlamıştır.

Alman polisinin ve adaletinin her türlü şiddet olayının üzerine eşit şekilde gittiğini, gerek vatandaşlarımıza gerekse Almanya'daki başkonsolosluklarımız ve çeşitli kuruluşlarımıza yönelik saldırılarda demokratik hukuk devleti çerçevesinde gerekenin yapıldığını ileri süren Dr.Göhner, heyetimizin bu konuda sayılar vererek olaylardaki çok düşük tutuklama ve mahkumiyet sayılarına dikkat çekmesi üzerine, delil yetersizliği ve olayların aniden oluşması gibi nedenleri öne sürmüştür.

Dr.Göhner 1.1.1993 tarihinden itibaren vatandaşlarımıza AT ülkelerinde seyahat kolaylığı sağlanmasının AT'nun sorunu olduğunu, vatandaşlarımıza yönelik baskı ve şiddetle para ve haraç toplama fiillerinin de örgütlü suç kapsamında olduğunu, bunun esas itibarıyla yabancılar arasında meydana geldiğini ifade etmiş ve sorunun hallini zor gördüğünü dile getirmiştir. Kendi partisi tarafından örgütlü suça karşı hazırlanan yasa önerisinin kendisine hatırlatılması üzerine bu önerinin "Mafia" benzeri örgütlere karşı hazırlandığını söylemekle yetinmiştir. Heyetimiz bunun üzerine şiddetin kaynağına ve amacına bakılmaksızın karşı çıkılması gerektiğini, demokratik hukuk devletinin temel prensiplerinden birinin de bu olduğunu dile getirmiştir.

Federal Dışişleri Bakanlığı Devlet Sekreteri Büyükelçi Dr.Kastrup, Mölln olayı sonrasında hükümet tarafından uygulamaya konulan önlemleri sıraladıktan sonra, Almanya'nın yabancı düşmanı bir ülke olmadığını dile getirmiş ülkelerinde yaşayan altı milyon yabancıнын uyum içinde yaşadığını savunmuştur. Heyetimizin alınan tüm önlemlere rağmen Almanya'da yaşayan tüm yabancılar meyanında vatandaşlarımızın da güvenlikleri konusunda endişeleri ve korkuları olduğunu söylemesi üzerine Dr.Kastrup, tüm yabancıları korumanın maddeten mümkün olmadığını, bazı saldırıların da yabancıların kendi aralarında meydana geldiğini üzülerek ifade etmek zorunda olduğunu söylemiştir.

Heyetimiz önemli olanın tüm yabancıların korunmasına gerek kalmayacak ortamın yaratılması olduğunu, bu konuda Alman yetkililerin ve politikacıların toplumu yönlendirici güçlerini kullanmaları gerektiğini, şiddeti yöntem olarak benimseyen örgütlerin faaliyetlerine son verilmemesi ve hatta belli çevrelerce desteklenmesi sonucunda yabancılar arasında meydana gelen saldırı olaylarının, siyasi makamların kararlı tutum benimsemeleri halinde önlenebileceğini vurgulamışlardır.

Federal İçişleri Devlet Sekreteri Lintner (CSU) ile yapılan görüşmede Mölln olayını takiben alınan önlemler ele alınmış, yabancı düşmanı saldırıların faillerinin sosyolojik ve psikolojik yapısı irdelenmiştir. Yasadışı örgütlerin vatandaşlarımızdan baskı ve tehditle para ve haraç toplaması olayları karşısında şikayet olmadıkça bir işlem yapılamadığını belirten Lintner'e vatandaşlarımızın şikayetçi olmaktan çekinme nedenleri anlatılmış ve bu konuda kanunlarda gerekli değişikliklerin yapılması talep edilmiştir. Türk resmi ve özel kuruluşlarına yapılan saldırıların faillerinin genelde yakalanamaması ve cezai takibata uğramaması ve bunun ceza kanunlarının caydırıcı niteliği üzerindeki olumsuz etkisi dile getirilmiştir. Ayrıca polisin vatandaşlarımıza yönelik ayrımcı tutumu vurgulanmıştır.

Federal Meclis İnsan Hakları ve İnsani Yardım Alt Komitesi Başkanı VOGEL (CDU) ile yapılan görüşmede ise Almanya'daki vatandaşlarımız, Almanya'daki temsilciliklerimiz ve heyetimiz tarafından tespit edilen tüm sorunlar dile getirilmiş, bu arada Vogel'in Alman tutumunu savunmakta zorluk çektiği gözlenmiştir. Komite Başkanı, yabancı düşmanlığı suçları faillerinin cezalandırılmalarının önemli olduğunu ancak olayların başlangıçta önlenmesinin daha anlamlı olduğunu, yabancı düşmanı aşırı sağ örgütlerin Alman Anayasayı Koruma Örgütüncce izlenmesinin yararlı olacağını, siyasi partilerin yabancı düşmanlığı konusunda artık hassas olduklarını, yapılacak en büyük katkının yabancı düşmanlığının körüklenmesini önlemek olduğunu ifade etmiştir.

Hamburg Serbest Şehri İçişleri Senatörü Hackmann ile yapılan görüşmede ise heyetimizce dile getirilen sorunlara cevaben, polisin Hamburg'da yabancılarla daha anlayışlı

davranmaları konusunda uyarıldığı, yabancılara yönelik şiddet olaylarının önlenmesi için "Anayasayı Koruma Örgütü"nü'nün Hamburg Bölümünün kadro açısından takviye edildiği, yabancılar ile emniyet güçleri arasında daha iyi bir ilişkinin kurulması için Türk vatandaşlarının tercüman-danışman olarak istihdam edildiği, sayılarının bütçe imkanları çerçevesinde yükseltilmesine çalışıldığı, güvenlik güçlerinin de toplumun aynası olduğu, bu nedenle polis memurları arasında da yabancı düşmanları bulunabileceği ancak, tespit edilebildiği takdirde bunlara işten uzaklaştırma cezası uygulandığı, başkonsolosluk ve Türk kuruluşlarına yönelik saldırıların Türklerce gerçekleştirildiği ifade edilmiştir.

Heyetimiz şiddetin kaynağına ve amacına bakılmaksızın demokratik hukuk devleti çerçevesinde cezalandırılması gerektiğini dile getirmiş, toplanma ve gösteri hürriyetini kötüye kullanan saldırganlara müsamaha edilmesinin şiddete eğilimli gruplara kötü örnek oluşturacağını ve onları cesaretlendireceğini, sonuçta genel huzurun zarar göreceğini vurgulamıştır.

Hackmann uyuşturucu ticaretinde onaltı yaşından küçük gençlerimizin kullanılması ve örgütlerce baskı ve şiddetle para ve haraç toplanması konusunda aciz kaldıklarını kabullenmiştir. Ayrıca yabancılara yerel seçimlerde oy kullanmalarına olanak tanıyan yasanın Hamburg tarafından hazırladığını belirten Hackmann, yasanın Federal Anayasa Mahkemesi'nce iptal edildiğine işaret etmiştir.

Schleswig-Holstein Eyaleti İçişleri Bakanı Prof.Dr.BULL (SPD) ve Adalet Bakanı KLINGERT (SPD) ile Kiel'de yapılan görüşmede heyetimizce dile getirilen görüşlere cevaben, eyalet genelinde yabancı düşmanı olayların takibi için ek önlemler alındığı, bu eyalette yabancılara yönelik olaylara daha önce rastlanmadığı, şiddete başvuranlar hakkında gerekenin derhal yapıldığı, Türklere ayrımcı muamele yapılmadığı dile getirilmiştir. Eyalet Meclisinde oniki aşırı sağ "DVU" Partisi Milletvekili bulunduğuna, bir örnek olarak mahkumların hafta sonu izinlerinde karşılaşılan durumlara dikkat çekilmesi üzerine, Adalet Bakanı Eyalet Meclisindeki diğer partilerin sözkonusu partinin yaklaşımlarını hiçbir şekilde benimsemediklerini dile getirerek, mahkumlar arasındaki ayrımı yabancılara kaçma olasılıklarının daha fazla olduğu gibi herhangi bir bilimsel araştırmaya dayanmayan açıklama ile izaha çalışmış, kendisine mahkumların çoğunun ailelerinin Almanya'da yaşadığı ve cezaların infazını müteakiben de burada yaşama arzusunda olduklarının hatırlatılması üzerine Türkiye'deki İnsan Hakları İhlallerine işaret etmek gibi heyetimizce anlaşılamayan bir yola başvurmuştur.

Berlin Serbest Şehri İçişleri Senatörü Dr.HECKELMANN (CDU) ve Adalet Dairesi Müsteşarı BORMANN kendileri ile ayrı ayrı yapılan görüşmelerde Berlin'deki vatandaşlarımızın Alman Toplumuna uyumunu ve birkaç istisna dışında Alman toplumunca da kabul edildiklerini dile getirmişlerdir. Görüşlerimizin heyetimizce dile getirilmesinden sonra İçişleri Senatörü özellikle siyasi haklar konusunda itirazda bulunmuş ve bunların ancak vatandaşlara tanınabileceğini ifade etmiştir. Güvenlik güçleri ile adli makamların ayrımcı uygulamalarına inanmadığını belirten Dr.Heckelmann vatandaşlarımızı rahatlatmak için konuyu araştıracaklarını ifade etmiştir. Bormann ise SPD'nin yabancıların yerel seçimlere katılma hakkını desteklediğini vurgulamış ve bunun Berlin'de uygulanması halinde yabancıların Alman toplumuna uyum oranının artacağına inandığını dile getirmiştir. Bormann da ayrımcı muamelelerin kendisine not halinde sunulması halinde inceleme yapacağını belirtmiştir.

ZİYARETLER:

Heyetimiz Kiel'deki görüşmeleri öncesinde Mölln saldırısında yaralanan vatandaşlarımızı Mölln hastanesinde ziyaret ederek TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu nezdinde Türk halkının olaydan duyduğu acı ve üzüntüyü dile getirmiştir. Komisyonun konunun yakın takipçisi olduğu ve bu tür olayların tekrarının önlenmesi için Alman yetkililer nezdinde gerekli girişimlerin yapılmakta olduğu ifade edilmiştir.

Cezaevi Ziyaretleri

Heyetimiz Almanya ziyareti esnasında gerek cezaevlerindeki Türklerin koşullarını yakından incelemek gerekse Komisyonumuz çalışmalarıyla ilgisi nedeniyle cezaevlerinin genel durumlarını gözlemek amacıyla ziyaret edilen eyaletlerde veya yakınlarındaki cezaevlerini de görmek istemiş, bu bağlamda Düsseldorf Cezaevi, Neu-Münster Cezaevi ve Tegel Cezaevi ziyaret edilmiştir. Her üç cezaevinin gezilmesinde ve tutuklularla görüşülmesinde heyetimize gereken ilgi ve kolaylık gösterilerek yardımcı olunmuştur.

Heyetimizin ilk önce ziyaret ettiği Düsseldorf Cezaevi'nde tutukluların durumu, yabancıların ve özellikle Türklerin cezaevindeki yaşam koşulları ve yabancı düşmanlığı, 1990 ve 1992 yıllarında iki vatandaşımızın intihar etmesiyle ilgili bilgi talep edilmiştir.

Cezaevi Müdürü tutukevinin hücre sisteminde inşa edilmiş olduğunu, tutukluların günde 90 dakika açık havada, 90-120 dakika arasında da kapalı bir salonda toplu halde bulunmalarına izin verildiğini, Halk Eğitim Merkezince ücretsiz kurslar sağlandığını, 350 dolayında personel bulunduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Alman hukuk sistemi uyarınca tutuklularının her zaman avukatlarıyla, hakimın iznine bağlı olarak ise birinci derece yakınlarıyla görüşebildiklerini belirtmiş, son intihar olayı sırasında

Başkonsolosluğumuz mensubu için hakimden zamanında gerekli görüşme iznini çıkaramadıklarından görüşmenin mümkün olmadığını belirterek her iki intihar olayı konusunda ayrıntılı açıklamada bulunmuştur. Heyetimiz Başkonsolosluğumuzun bu cezaevi idaresi hakkında, gerekli işbirliğinin sağlanmasında aksaklık ve güçlükler çıkmasıyla ilgili yakınmalarını değerlendirdiğinde her iki intihar olayı farklı boyut kazanmaktadır.

Cezaevi yöneticileri ile birlikte cezaevinin hücre bölümlerini, sosyal salonlarını, mutfağını, kapalı devre video ve radyo yayınlarının hazırlandığı bölümü, cezaevi dergisinin basıldığı özel hücreleri ve kiliseyi gezen heyetimiz, halen cezaevinde bulunan 100 Türk tutukluyu temsilen 8 kişi ile görüşmüştür.

Tutuklular, genel olarak cezaevinin yönetimi ile ilgili bir şikayetleri olmadığını, ancak birinci derece yakınlarıyla görüşmelerin mutlaka Almanca olarak yapılması zorunluluğu olduğunu, ailelerin Almanca bilmemesi nedeniyle aralarında Türkçe konuşmak istediklerinde bir yeminli tercümanın hazır bulunması gerektiğini, tercümanın gelmemesi halinde görüşmeye izin verilmediğini ifade etmişlerdir. Tutuklular ayrıca Alman yargıçların takdir hakları bulunduğu durumlarda cezanın en üst sınırını verdiklerinden de yakınmışlardır.

Cezaevi müdürü görüşme usulünün Alman yasalarına göre düzenlendiğini, bu konudaki sıkıntının kendilerinden kaynaklanmadığını, gerçekten de zaman zaman mahkemenin tercüman göndermeyi ihmal ettiğini, bu durumda görüşmeyi maalesef sağlayamadıklarını belirtmiştir.

42 Türk'ün kaldığı Neu-Münster Cezaevi'nde görüşülen mahkumlar da benzer sorunlardan yakınmışlardır. Ancak bu cezaevinde bir Türk rehber öğretmenin görevlendirilmiş olması, Türk mahkumların dil problemleri ve diğer sorunlarının çözümünde yapmakta olduğu katkı dolayısıyla heyetimizce memnuniyetle karşılanmıştır.

Tegel Cezaevi'nde ise 1.10.1992 tarihi itibarıyla 96 Türk bulunmakta olup Türk mahkumlar yabancı mahkumların %10.5'ini oluşturmaktadır. Türk mahkumların işlediği suçlarda uyuşturucu kaçakçılığı suçluları 57 kişi ile ilk sıradadır. Burada görüşülen mahkumların sorunları da yukarıda belirtilenlerden farklılık göstermemektedir.

Heyetimiz her üç cezaevinde yaptığı inceleme sonrasında Alman cezaevlerindeki hücre sistemi uygulamasını, Türk adetlerine aykırı olması dolayısıyla Türk mahkumlar tarafından uyum sağlanması zor, bireyin toplumsal yaşamdan aşırı derecede soyutlanması gibi istenmeyen bir sonucu doğurabilecek, bunun için de son derece dikkatli düzenlemelere gidilmesi gereken bir husus olarak değerlendirmiştir. Ayrıca ailelerle yapılan görüşmelerde karşılaşılan güçlüklerin giderilmesi, dil zorluklarının, dinden gelen yemek alışkanlıklarının dikkate alınması cezaevlerindeki anlaşmazlıkların giderilmesinde önem taşımaktadır. Bununla birlikte ziyaret edilen cezaevlerinin maddi koşulları genel olarak olumlu bulunmuştur.

Vatandaşlarımızın Türkiye'den beklentileri:

Vatandaşlarımızın Türk makamlarına yönelik istemleri arasında seçimlere katılmalarının kolaylaştırılıp yaygınlaştırılması, seçme ve seçilme haklarının sağlanması, çifte vatandaşlık konusunda kolaylaştırıcı düzenlemeler yapılması, emeklilik ve gümrük muamelelerinin kolaylaştırılması, yakınlarının kendilerini ziyaretlerinde konut fonundan muaf tutulması gibi konular bulunmaktadır.

En yoğun yakınma konusunu TRT-İNT yayınları oluşturmaktadır. Vatandaşlarımızca bu yayının kalitesinin yükseltilmesi, yurt dışında yaşayanlara rehber olacak nitelikte yayınların hazırlanması, Türk örf ve adetlerinin program yayınlarında göz önünde bulundurulması ve TRT-İNT'nin Almanya'nın Frankfurt, Köln, Münih, Berlin ve Hamburg gibi şehirlerinde büro açması ve bazı yayınları burada hazırlaması istenmektedir.

Öte yandan yurtdışındaki temsilciliklerimizde vatandaşlarımıza daha iyi hizmet verilmesi için bina ve teçhizat donanımının gerekli düzeyde sağlanması önem taşımaktadır. Heyetimizce, örneğin Berlin Başkonsolosluğu binasının ihtiyaca karşılık vermeyen bir yapıda olduğu, binanın küçük ve yetersiz olduğu gözlenmiştir. Ayrıca temsilciliklerde Dışişleri Bakanlığına bağlı ve sözleşmeli olarak görev yapan personelin maaş ve sosyal haklar yönünden yoğun yakınmaları olduğu, fazla çalışmaları karşılığında hiç bir ücret ödenmediği de dikkat çekmiştir. Heyetimiz vatandaşlarımıza verilen hizmet düzeyinin yükseltilmesi için belirtilen hususlarda çalışmalar yapılmasının yararlı olacağı kanaatindeyiz.

Yurtdışında yaşayan Türklerin Türkiye'deki yasa çalışmalarından haberdar edilerek haklarının baki kalmasının sağlanması, Türkiye'den gönderilen öğretmen sayısının arttırılarak yeterli düzeye getirilmesi, Almanya'daki din görevlisi kadrosunun ihtiyacı karşılayacak şekilde arttırılması, eğitim ve din hizmetlerini yerine getirecek personelin atamalarında gecikmelere ve aksaklıklara meydan verilmemesi gibi konular da vatandaşlarımızın istemleri arasındadır.

Yapılan toplantılar sonrasında heyetimizin ortak kanaati, vatandaşlarımızın herşeyden önce, Türkiye'nin devleti, Meclisi, ilgili kuruluşları ve basın-yayın organları ile kendilerine daha çok ilgi göstermesi, sorunlarına sahip çıkması ve desteklerini sürekli olarak göstermeleri beklentisi içinde olduklarıdır.

SONUÇ:

Raporumuzun başında da belirtildiği gibi bu ziyaretin amacını Almanya'da yaşayan Türklerin öncelikle güvenlik durumlarının araştırılması ve temel hak ve özgürlüklerinin kullanımında karşılaştıkları sorunlar ile sosyo-kültürel koşullarının AGİK standartlarına uygunluğunun değerlendirilmesi için genel bir çalışma başlatılması olmuştur. Komisyonumuz, bu başlangıç çalışması doğrultusunda faaliyetlerini, bu tür ziyaretlerin belli aralıklarla yinelenmesi suretiyle sürdürmeyi hedeflemektedir. Bu nedenle bu raporda tüm sorunlara genel olarak değinilmiş, sorunlar ana hatlarıyla belirlenmeye çalışılmıştır. Bundan sonraki ziyaretlerde belli heyetler oluşturularak konuların spesifik olarak ele alınması yoluna gidilecek, incelemeler belli konularda derinleştirilecektir.

Bu ziyaretimizde yaptığımız tüm görüşmeler sonucunda heyetimiz, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı sorununun vehametinin Alman yetkililerce içtenlikle kavrandığını, yetkililerin sorunların çözümü konusunda iyi niyet ve anlayış havası içinde olduklarını görmekten memnuniyet duymuştur. Bu meyanda da sorunun çözümünde bundan böyle daha ciddi ve etkili çalışmalar yapılacağı inancını taşımaktadır.

Möln'deki acı olayın Alman toplumunun yabancı düşmanlığına yaklaşımında bir dönüm noktası oluşturması ve bundan böyle bu ülkede yaşayan yabancılar meyanında vatandaşlarımızın da güvenlik, barış, huzur ve uyum içinde yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli tüm önlemlerin en kısa zamanda alınması büyük önem taşımaktadır.

T.B.M.M. İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Türkiye'de olduğu gibi Almanya'daki ve diğer ülkelerdeki insan hakları konularını büyük bir titizlikle incelemeye devam edecek ve Alman parlamenterlerle ve diğer yetkilileriyle temaslarını sürdürecektir.

Son olarak, heyetimiz bu tür çalışmaların ülkelerimizi ve halklarımızı daha da yakınlaştıracığı, Almanya'daki vatandaşlarımızın sorunlarının çözümüne katkıda bulunacağı ve Türk-Alman dostluğunu daha da güçlendireceği inancı içerisindeyiz.